

Steiner in essentie

een beknopte weergave
van boeken en voordrachten
van Rudolf Steiner

projectplan
april 2014

Inleiding

“Het werk van Rudolf Steiner is zo ongelooflijk nieuw. We staan nog helemaal aan het begin.” Dit zei Steffen Schneider, de bedrijfsleider van Hawthorne Valley Farm (New York) tijdens een werkgroep in Dornach. Ik kon dat beamen. De visie om vanuit individualiteit naar een (agrarisch) bedrijf te kijken, het concept van de persoonlijke moraliteit uit de Filosofie der Vrijheid, het besef dat in een wereldeconomie iedereen van iedereen afhankelijk is; het zijn voorbeelden van vernieuwingen die Steiner ingezet heeft en die nog steeds als vernieuwend kunnen gelden.

Een collega van me, die al vele jaren in antroposofisch onderzoek en onderwijs werkzaam is, onthulde me onlangs dat ze “... nog nooit een letter van hem gelezen heeft.” Dat is jammer want ze zet zichzelf daarmee op achterstand. Steiner heeft zijn denkbeelden vaak heel praktisch uitgewerkt en een logisch te volgen onderbouwing gegeven.

Steiners geschreven werken en zijn voordrachten zouden moeilijk te lezen zijn. Dat bezwaar is haast onontkoombaar, omdat zijn streven naar culturele vernieuwing een strikt denken, in overeenstemming met de werkelijkheid, aan de basis stelt. Wie niet heel precies wil meedenken haakt af. Toch is de keerzijde van dat “moeilijke” een ongeëvenaarde precisie in de formuleringen en een groot kunstenaarschap in de didactiek om radicaal nieuwe ideeën neer te zetten.

Die ongeëvenaarde precisie en dat kunstenaarschap wil het project “Steiner in essentie” voor meer mensen toegankelijk maken: voor antroposofen die nooit een letter van hem lezen en voor anderen die - bijvoorbeeld vanuit hun vak- interesse hebben in bepaalde aspecten van de antroposofie.

De opbrengst van het project zal bestaan uit:

- Een reeks van negen publicaties waarin een boek of voordrachtenreeks in beknopte vorm weergegeven wordt, aangevuld met praktijkervaringen van mensen die het beschrevene in hun beroep toepassen;
- Een netwerk van mensen die het werk van Rudolf Steiner opnieuw bestuderen;
- Voorbeelden voor de ondersteuning van culturele vernieuwing door inzichten vanuit de antroposofie
- Voorbeelden voor de ontwikkeling van vakmanschap in de economie, pedagogie, geneeskunde, landbouw en natuurwetenschap.

Luc Ambagts

Contactgegevens

Steiner in essentie
Van Duijvenvoordestraat 2
4835 CB Breda
076 7850102 / 06 48017828
luc@jemagalles.nl
Triodosbank: NL65 TRIO 0197 733 174

Voorbeeld

Voor Waarnemen en Denken (GA 2) is hieronder als eerste concept een fragment van de publicatie uitgewerkt.

Voor deze titel wordt samenwerking gezocht met de Geert Grote Universiteit i.o. (Deventer) die zich richt op filosofie en metafysica.

Waarnemen en Denken

Rudolf Steiner schreef dit boek terwijl hij werkte aan de uitgave van de natuurwetenschappelijke geschriften van Goethe. In 1924 gaf hij het boek opnieuw uit. Hij schreef daarover: "...[dit boek] is voor mij ook de kennistheoretische basis en rechtvaardiging voor alles wat ik later gezegd heb en gepubliceerd." De gedachtegang in dit boek werkte hij verder uit in zijn proefschrift *Waarheid en Wetenschap* en in zijn boek *Filosofie der Vrijheid*.

Waar toe heeft het boek geleid, waar toe zou het kunnen leiden

Elementen om dit uit te werken:

- Voorbeelden hoe de eigenheid van een bestudering van de levende natuur vanuit het type een benadering van levensprocessen in natuur en maatschappij mogelijk maakt die minder causaal en meer verwachtingsvol, toekomstgericht is.
- Voorbeelden van het werken met individualiteit. Hoe dit als nog vrijwel onontgonnen gebied een pluriforme cultuur van belangstelling en verdraagzaamheid initieert.
- Voorbeelden hoe dit boek de blokkerende werking doorbreekt van de wetenschappelijke en maatschappelijke opvatting dat het wezenlijke onbereikbaar is.

Beknorte karakterisering van de inhoud

Hoe komt de mens tot kennis? Hoe komt een wetenschappelijk oordeel tot stand. Een onderzoek van deze vragen laat zien dat het denken in de ervaringswereld van de mens én in de werkelijkheid een autonome positie inneemt. Met het denken realiseert de mens een begrip van een zaak dat onomstotelijk bij die zaak hoort en er een eenheid mee is. Het begrip, het wezen van een zaak, is de ideële tegenpool van de fysieke verschijning van die zaak. Waarnemen en denken zijn twee afzonderlijke activiteiten van de mens die samen de volledige werkelijkheid omvatten.

De wetenschappelijke methode van onderzoek dient in overeenstemming te zijn met het te onderzoeken gebied. Het leren kennen van de anorganische natuur gaat uit van *de causaliteit*. Voor de levende natuur is *het type*, waar de verschijning uitdrukking van is, maatgevend. De geesteswetenschappen hebben het begrip van de *individualiteit op zich* als uitgangspunt.

De inhoud van het boek

(Van alleen het laatste hoofdstuk is hier de uitwerking weergegeven.)

A Vragen vooraf

B De ervaring

C Het denken

D De wetenschap

E Het begrijpen van de natuur

F De geesteswetenschappen

G Afsluiting, Begrip en kunstzinnig scheppen

Essentie

Wetenschap produceert de bij de werkelijkheid horende idee. Kunst produceert een representatie van die idee in de werkelijkheid.

Beknopte samenvatting

De wetenschapper brengt een wetmatigheid, een ideële essentie aan het licht. De kunstenaar drukt een idee uit in een fysieke realiteit.

Zowel de wetenschapper als de kunstenaar zijn scheppers van werkelijkheid die zonder hun activiteit niet te voorschijn zou komen. Beiden zijn actief met ideële, geestelijke inhoud.

Weergave van de inhoud

Onze kennistheorie heeft het kennen als een activiteit van de menselijke geest opgevat en laten zien dat de inhoud van wetenschap de in de geest gevonden idee is. Zowel bij de kennende als de kunstzinnige activiteit verheft de mens zich van product tot producent van de werkelijkheid.

Ieder ding in de werkelijkheid is een van de vele mogelijkheden die in de schoot van de natuur verborgen liggen. Wat als toevallige mogelijkheid verschijnt, is uitdrukking van wetmatigheid, een idee. In de wetenschap verschijnt de idee van de natuur, als het alomvattende. In de kunst verschijnt een object dat dit alomvattende uitbeeldt. Wat in de wetenschap als idee te voorschijn komt, dat verschijnt in de kunst als beeld.

Bij wetenschap verdwijnt de materie - die van buitenaf waargenomen wordt - tot alleen zijn wezen, de idee, overblijft. Bij een kunstwerk komt het er op aan in hoeverre de kunstenaar in de materie de idee ingeplant heeft, hoe het object uit de sfeer van het toevallige tot een idee-uitdrukken noodzakelijkheid wordt.

Wetenschap kijkt door de zintuiglijkheid heen naar de idee. De kunst maakt de idee in de stof zichtbaar.

Citaten

Onze uitweidingen hebben laten zien dat de inhoud van de wetenschap juist niet de waargenomen, uiterlijke stof is, maar de in de geest gevatte idee. Die laat ons dieper in

het wereldgebeuren doordringen, dan al het uiteenrafelen en beschouwen van de buitenwereld als ervaring zonder meer.

..... Ten opzichte van de passief opgenomen waarneming is wetenschap daarmee een product van de activiteit van de menselijke geest.

Zo opgevat is het kennen aan het kunstzinnig scheppen verwant. Dat is immers ook een actief creëren door de mens.

..... Ieder voorwerp uit de werkelijkheid laat ons één van de oneindige mogelijkheden zien, die in de schoot van de scheppende natuur verborgen liggen. Het oneindige dat de wetenschap in het eindige zoekt en in de idee wil weergeven, drukt de kunst uit in uit de zijns wereld genomen stoffen. Wat in de wetenschap als idee verschijnt, is in de kunst beeld.

..... [Voor Goethe] is de kunst daarom ook een manifestatie van verborgen natuurwetten.

Werkwijze

Elke publicatie van het project presenteert een boek of voordrachtenreeks op zeven manieren:

1. Korte beschrijving hoe het werk tot stand is gekomen
2. Voorbeelden waartoe het boek geleid heeft, of waartoe het zou kunnen leiden, toegespitst op de beroepsmatige toepassing van het beschrevene
3. Beknopte karakterisering van de inhoud
Vervolgens per hoofdstuk of voordracht
4. De essentie
5. Beknopte samenvatting
6. Weergave van de inhoud
7. Citaten

Vanzelfsprekend vraagt elk boek om een eigen beoordeling hoe deze verschillende elementen het beste gepresenteerd kunnen worden in volgorde en samenhang.

Voor elke titel wordt samenwerking gezocht met een instituut, of een groep mensen waarvoor de publicatie speciaal belang heeft. Uit die samenwerking volgt het co-auteurschap van een of meerdere personen. De samenwerking kan ook het financiële draagvlak van het project versterken.

Als prototype van de werkwijze zal de voordracht *Geesteswetenschap en Natuurwetenschap* (Karlsruhe, 1 maart 1913) uitgewerkt worden. Deze publicatie vervult een rol bij de werving van belangstellenden voor het project.

Geselecteerde boeken en voordrachten

Boeken

- Waarnemen en Denken (GA 2)
- Filosofie der Vrijheid (GA 4)
- Theosofie (GA 9)
- Wetenschap van de geheimen der ziel (GA 13)
- Antroposofie in drie stappen (GA 25)
- Grondslagen voor een verruiming van de geneeskunde (GA 27)
-

Voordrachten

- Antroposofie een nieuwe benadering (GA 234)
- Algemene menskunde als basis voor de pedagogie (GA 293)
- Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap (GA 322)
- Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag (GA 327)
- Wereld economie (GA 340)
-

Het project zal beginnen met de werken *Waarnemen en Denken*, *Theosofie* en *Wereldeconomie*. Zo komen direct drie aspecten van Steiners werk aan bod: wetenschap-filosofie, menskunde-geesteswetenschap en de werkzaamheid van antroposofie in een bepaald levensgebied. Het zijn tevens drie titels die helpen, elk op eigen manier, een levend werkelijkheidsgetrouw denken te ontwikkelen. Van *Waarnemen en Denken* en *Wereldeconomie* is bovendien op dit moment geen Nederlandse uitgave beschikbaar.

Bij een succesvol ontvouwen van het project kan de lijst uitgebreid worden, ook op verzoek.

Publicatie

Voor het onder de aandacht brengen van de publicaties van het project worden verschillende middelen tegelijkertijd gebruikt.

Website

Op de website komen de publicaties beschikbaar. Ook het “onderhanden werk” kan daar getoond worden. Dan kunnen liefhebbers meeschaven aan een treffende formulering en commentaar geven op de inhoud.

Nieuwsbrief

Een nieuwsbrief bindt de inhoudelijk belangstellenden en de donateurs. De nieuwsbrief kan zowel in digitale vorm als in gedrukte vorm verschijnen.

Uitgaven in druk

Bij voldoende belangstelling kan een publicatie ook in druk worden aangeboden. Met print on demand technieken kan dat al bij lage aantallen.

Lezingen, cursussen en werkgroepen per onderwerp

Elke uitgave brengt een specifiek onderwerp opnieuw in de belangstelling. Die belangstelling kan ondersteund worden door het aanbieden van lezingen, korte cursussen of werkgroepen aan specifieke doelgroepen binnen en buiten de antroposofische kringen.

Financiering en planning

De kosten van het project bestaan uit de kosten voor het redactionele werk, kosten om het netwerk van belangstellenden op te bouwen en te onderhouden, honoraria voor (co-)auteurs, budget voor bijkomend materiaal (boeken, kantoorartikelen, website, digitale nieuwsbrief).

Er zijn verschillende bronnen om aan inkomsten te komen.

Abonnees

Mensen die geïnteresseerd zijn in de publicaties die het project oplevert zullen het ook financieel willen ondersteunen, met kleine of grote bedragen.

Donateurs

Mensen die er de waarde van inzien dat het oorspronkelijke werk van Rudolf Steiner op een eigentijdse manier toegankelijk is en onder de aandacht wordt gebracht zullen het project financieel willen ondersteunen.

Subsidies

Instellingen die actief zijn op antroposofisch gebied zullen de start van dit project mogelijk willen maken, of specifieke titels willen adopteren.

Afgeleide inkomsten

De verkoop van gedrukte publicaties (boeken en nieuwsbrieven) kan door een zekere marge inkomsten opleveren. Ook honoraria voor lezingen, cursussen en werkgroepen vormen een mogelijke bron van inkomsten.

Benodigd bedrag en planning

Het project krijgt substantie als de eerste drie titels beschikbaar komen. Op basis daarvan kan het project doorgroeien naar een brede kring geïnteresseerden, die de verdere financiering draagt.

De eerste fase van het project bestaat uit het produceren van het prototype en het verzorgen van de eerste drie publicaties. De kosten daarvoor bedragen circa €9.800,-. Voor de dekking van dit bedrag wordt een bijdrage gevraagd aan verschillende fondsen, instellingen en bedrijven en aan particulieren.

Uitgaven

Productie Prototype	500
Publiciteit/opbouw netwerk	1.500
Productie drie publicaties à 5.000	15.000
Materialen	500

Planning

Bij de opzet van dit projectplan is ervaring opgedaan met het bewerken van (een deel van) *Waarnemen en Denken*. Op basis daarvan is de verwachting dat de productie van het prototype en de eerste drie publicaties binnen een jaar gerealiseerd kan zijn.

Betrokken personen

Luc Ambagts - projectleider

Het project “Steiner in essentie” is een initiatief van Luc Ambagts. Hij studeerde wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam en praktische landbouw op Warmonderhof. Daarna werkte hij ruim zeven jaar als docent en schoolleider op de bovenbouw van de Vrije School in Zutphen, deed mee aan een landbouw- en onderwijsproject bij de Rudolf Steiner Schule Ottersberg (Duitsland), werkte mee bij verschillende onderwijs- en kunstprojecten en was vijf jaar betrokken bij een internetbedrijf, als tekstredacteur en programmeur. Momenteel werkt hij parttime als beleidsmedewerker voor de Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding.

Ellen Winkel - co-auteur prototype

In haar boek ‘De aarde zal weer vruchtbaar zijn’ geeft Ellen Winkel in romanvorm een getrouw beeld van de ontwikkeling van de biologisch-dynamische landbouw in Nederland. Zij werkt zelfstandig als tekstschrijver en journalist.

Jeroen Buve - co-auteur Waarnemen en Denken

De Geert Grote Universiteit i.o. en het Rudolf Von Laun Instituut voor toegepaste metafysica zijn beide initiatieven van Jeroen Buve. Als filosoof promoveerde hij op ‘Macht und Sein’ een demonstratie van het metafysisch denken in de vorm van een commentaar op een publicatie van Kondylis.

Voor de publicaties *Theosofie* en *Wereldeconomie* worden nog samenwerkingspartners gezocht.

Bijdragen

Wilt u meehelpen het project *Steiner in essentie* mogelijk te maken? Maak dan uw financiële bijdrage over op rekening NL65 TRIO 0197 733 174, ten name van L.H.E.M. Ambagts, met vermelding van *Steiner in essentie*.

Vermeldt u bij overboeking uw naam en adresgegevens, dan wordt u op de hoogte gehouden van de voortgang van het project.

Steiner in essentie
Van Duijvenvoordestraat 2
4835 CB Breda
076 7850102 / 06 48017828
luc@jemagalles.nl
Triodosbank: NL65 TRI0 0197 733 174